

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Sømna

Emne: Brynet

Bygdelag: Brekkeid

Oppskr. av: Ruffel Baustad

Gard: Fredheim

(adresse): Brekkeid

G.nr. 52

Br.nr. 11

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Det vanlege ord for bryne her i bygda er hein og noko anna namn har eg ikkje kunna fått utspurd.
2. Det brukast no mest hein av naturstein, men ei tid for lenge sidan var hein av kunststein mykje i bruk. Det har ikkje mykje i få utspurd kor heinene kom ifrå i gamaldagan. Her i bygda har ikkje vore jern- hovelet, stein til hein.
3. Alle redskap meg egg bli først slipa på ein rund slipe- stein og etterpå kverst med hein.
4. Ingen av de eldre her har hørt eller sett gjævning utanom dei vanlege med slipestein og hein. Dei gamle smedane i bygda utførte hoving eller eg herding på gamle gjær som ikkje vilde bli krasse. (Hoving, når dei var for harde i eggen)
5. Har ikkje kunna fått utspurd at nokon i gamaldagan kverte eggjærna på ein større flat stein.
6. Dei beste gjæne som bydesmedane laga for bretti og ipp til punkt er sidan var så god at ein kunde slå heile Tegen med dei utan å slipa dei på steinen. Tenno gar her sagn om "Ole Krentsengjæen" og "Thorligjæen". No brukar dei kallar "fabrikkgjær" og dei må slipast millom kvar økt.
7. No brukar dei berre eit bryne til gjæen. Var ei tid for lenge sidan at dei brukar sandheiner — sand og fjøre (?) emlagt i ei ramma av bjørk med eit lite handtak på.

Først heina dei med sandstida som nådde lett utfor
rama. Den var grov og skarp. Så smudde de trekanter
til og finheina til slutt.

8. Dei tek gjæn laus av rivet, anten den er festa
med vanleg tjåring av jarn med trekil eller festa
med rein og trekil. Dei held eggen mot seg når dei
sliper.

9. Ein setter "bladet" på langorvet ned mot jorda, held
med venstre handa rundt tjåfertel og tek til der attmed
"liøken" med heininga og vidare frametter til odden.
Venstre handa fylgjer ganske lett etter heina.

Ein bruker berre langorv her i bygdå.

10. Her bruker dei ikke holk eller slire til å ha heina
i. I mi barndomstid sag eg ein gamal mann gå med
ein treslire med vata i. Var han hadde heina stakk
han ho ned i denne sliren, som han hadde hangande
på høgre sida noko attom hofta. Veit ikke hva han
kalla den sliren. Han var innflyttar fra Gudbrandsdalen
så namet nokk var det som bruktes eller bruktes der.

11. Her stoji fjell utspurd at bygdens folk brukte slire
til heina. Fortelninga om det er nokk bekløyd med dei
gamle som er fave.

12. Fell bark.

13. Dei vót alltid bryne av naturstein. Heener av kunststein
badde vólle dei og stoji.

14. Hjølet som tjem fram, når dei heiner ballast
her heinsvorta.

15. Her stoji kunna fjell spurd ut at heinsvorta vart
bruka til nokostlags medikament.

16. Stoji her i bygdå.

17. At både for hard slipestein og for hardest bryne
blir lausare og hovelegare av å leggja i god
tid i gord er tjernt i bygdå.

18. Har grave og spurk. Men ingen veit å fortelle
noko kva hinda sa. Det er vorte gløymt og fare
sein veg det og saman med gamalkaran.

19. Ingen veit noko å fortelle om det her i bygda

20. Heller ikkje råd å få høyra minste grand
om kvardagsbøimie og dektargivnad på slatteieigen.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

adr. NORSK FOLKEMUSEUM

BYGDØY

403